

DEİK

MOLDOVA

EKONOMİSİ ve *TÜRKİYE ile* *İLİŞKİLERİ* HAZİRAN 2003

Adres : İstiklal Caddesi 286/9 Beyoğlu 34430 İstanbul
Tel : 0.212.243 41 80
Faks : 0.212.243 41 84 / 245 05 21
URL : www.deik.org.tr
E-mail : aatli@deik.org.tr

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	: Moldova
Yönetim Biçimi	: Cumhuriyet
Başkenti	: Kişinev
Başlıca Kentleri	: Kişinev (752 bin), Tiraspol (182 bin), Balti (156 bin), Teghina (133 bin), Ribnita, Dubasan, Bender, Cahul
Cumhurbaşkanı	: Vladimir Voronin
Başbakan	: Vasile Tarlev
Nüfusu	: 4.4 milyon kişi (Temmuz 2002)
Yüzölçümü	: 33,843 km ²
Resmi Dili	: Moldovaca, Rusça
Etnik Yapısı	: %64.5 Moldovalı/Romen, %13.8 Ukraynalı, %13 Rus, %2 Bulgar, %1.5 Yahudi, %5.2 Gagavuz ve Diğerleri
Komşuları	: Romanya, Ukrayna
Para Birimi	: Lei (1 \$ = 14.16 Lei – 4 Haziran 2003 itibariyle)

I. MOLDOVA EKONOMİSİ

A. GENEL EKONOMİK DURUM

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER						
GÖSTERGELER	1997	1998	1999	2000	2001	2002
GSYİH (Milyar \$)	1.9	1.7	1.2	1.3	1.4	1.6
GSYİH (büyüme, %)	1.6	-6.5	-3.4	1.9	5.0	7.2
Sınai Üretim (büyüme, %)	-3.2	-11.0	-13.6	6.9	14.2	10.6
Enflasyon (TÜFE, ort., %)	11.8	7.7	39.3	31.3	9.8	11.0
İhracat (milyar \$)	0.87	0.63	0.46	0.47	0.57	0.69
İthalat (milyar \$)	1.17	1.02	0.57	0.78	0.89	1.08
Döviz Kuru (ort., LEİ:\$)	4.62	5.37	10.52	12.43	12.86	13.57

Kaynaklar: EIU Country Profile 2002; EIU Country Report March 2003; BISNIS.

Tarih boyunca Romanya'nın bir parçası olan Moldova, İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle Sovyetler Birliği'ne katılmıştır. 1991'de bağımsızlığını kazanmış olan ülke, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) içindeki en yoksul ülke durumundadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) açıklamış olduğu 2002 yılı İnsani Gelişim Endeksi (Human Development Index) kayıtlarına göre Moldova, 162 ülke arasında 105. sırada yer almaktadır. GSMH'nin kişi başına 400 dolar civarında olduğu ülkede halkın yüzde 23.3'ü yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

Moldova'nın bağımsız bir ülke olmasına rağmen Rus silahlı kuvvetleri, Dinyester nehrinin doğusunda kalan topraklarda mevcudiyetlerini korumuş ve burada bağımsız "Transdinyester Cumhuriyeti"ni ilan etmiş olan Slav azınlığı desteklemiştir. Bu durum, Transdinyester'in Moldova'daki ağır sanayinin büyük bir kısmına sahip olması nedeniyle ülke ekonomisini olumsuz olarak etkilemiştir.

Moldova'nın 12 yıllık geçmişinde ekonomik dengelerini etkileyen en önemli unsurlar, siyasi istikrarsızlık ve 1998'de Rusya Federasyonu'nda yaşanan ekonomik krizdir. 12 yılda 12 hükümetin iş başına gelmesi, 1992'de Transdinyester nedeniyle bir iç savaş yaşanması, merkezi hükümetin bölge üzerinde fiili egemenliğini tesis edememiş olması ve yine Transdinyester'den kaynaklanan ve yüzde 70 oranına ulaştığı ileri sürülen kayıt dışı ekonomi, Moldova ekonomisini olumsuz etkileyen önemli iç nedenlerdir.

Bugün Moldova ekonomisinin karşılaştığı en önemli sorun, dış kaynak yetersizliği ve dış borç yükünün ekonominin kaldırılabilir düzeyi aşmış olmasıdır. 1.6 milyar dolar civarındaki dış borç, GSYİH'nin % 110'unu geçmiştir bulunmaktadır. Moldova için acil sorun, dış borçların ertelenmesi olarak belirmektedir.

Moldova esas itibariyle bir tarım ekonomisidir. Tarım, GSYİH'nin yüzde 22.3'üne tekabül etmekte, sanayi sektörü için ise bu oran yüzde 16.2'de kalmaktadır. Sanayide en çok ön plana çıkan sektör gıda ürünleri sektörüdür.

Moldova'nın sanayi sektörü çoğunlukla küçük ve orta çaplı özel şirketlerin dinamizmine dayanmaktadır. Nispeten büyük şirketler genellikle devletin mülkiyetinde kalmaya devam etmektedir. IMF ve Dünya Bankası özelleştirmenin bu alanda hızlandırılmasını istemektedir.

Dünya Bankası'nın hazırlamış olduğu bir rapora göre özel sektörün ekonominin bütünü içindeki payı yüzde 60 olup, toplam üretimin de yüzde 67'si özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu oran hizmet sektöründe yüzde 80'e

ulaşmaktadır. Tarım sektöründe istihdamın yüzde 96'sı, hizmet sektöründe ise istihdamın yüzde 54'ü özel sektör tarafından sağlanmaktadır.

1991-99 döneminde, 1997 yılı hariç, Moldova'da reel üretim, her yıl düşüş kaydetmiştir. Bu çöküş, daha çok Sovyetler Birliği zamanındaki ticaret bağlantılarının kopmuş olmasından, ağır fiyat şoklarından ve Transdinyester sorunundan kaynaklanmıştır. Enerji sektöründeki yeniden yapılanmanın yavaşlığı ve siyasal istikrarsızlık da büyümeyi engellemiştir.

2000-2001 döneminden itibaren ise Moldova ekonomisi, olumlu sinyaller vermeye başlamış ve özellikle Rusya'nın Moldova ihraç mallarına talebinin artması ve ülke içinde makroekonomik istikrarın sağlanmış olması nedeniyle ekonomik kalkınma hızlanmıştır. Bu kalkınmanın temel taşlarından biri olan sınıai büyüme, ihracat hacminin artması ve iç talepte de iyileşme yaşanmasıyla etkisini devam ettirecektir.

B. SON DÖNEMDE TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERDE DEĞİŞİM

1. Büyüme

Bağımsızlıktan sonra hemen her yıl reel üretimin düşüş kaydettiği Moldova ekonomisinde ilk olarak 2000 yılında gözlenen büyüme, 2001 ve 2002 yıllarında da artarak sürmüştür. 2002 yılında gerçekleştirilmiş olan yüzde 7.2'lik büyüme, Moldova'nın bağımsız bir ülke olarak tarihinde yakaladığı en yüksek orandır.

2003-2004 döneminde, küresel ekonominin zayıflığına ve ülkedeki reform sürecinin istenilen hızda sürdürülememesine rağmen Moldova ekonomisinin yıllık yüzde 4-5 civarında büyümeyi sürdüreceği tahmin edilmektedir.

Ne var ki, Moldova ekonomisinin çok sağlıklı olmayan yapısı, bu tahmin edilen büyüme oranı için riskler yaratmaktadır. Tarım sektörünün ekonomi içindeki önemli yeri nedeniyle, kötü hava şartları, ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca yatırımların da düşük seviyede kalması, hesaplanan büyüme oranlarına ulaşılmasını engelleyebilir.

2. Döviz Kuru

1993 yılının Kasım ayında tedavüle giren Moldova para birimi "lei", ilk beş yıl boyunca istikrarını korumuş ve hatta 1994-1997 yılları arasında dünyanın belli başlı para birimleri karşısında değer kazanmıştır. Bu istikrarlı seyir, 1998'de patlak veren Rusya krizi ile sona ermiş ve lei, 1999 yılında nominal olarak yüzde 47 ve reel olarak yüzde 20 oranında değer kaybetmiştir.

2000 yılında ise bölgesel anlamda parasal istikrarın tekrar tesis edilmesi ve ekonomini güçlenmesi nedeniyle yerel paraya talebin artması sayesinde lei tekrar değer kazanmaya başlamıştır.

2002 yılında lei, dalgalı bir seyir izlemeye başlamış ve 2003 yılının ilk iki ayında dolar karşısında değer kaybetmeye başlamıştır. Makroekonomik açıdan büyük ölçüde istikrarlı olan Moldova ekonomisine yurtdışında yaşayan Moldovalıların her yıl gönderdikleri 200 milyon dolar (GSYİH'nin yüzde 13'ü) nedeniyle herhangi bir mali kriz tahmin edilmemektedir. 2003-2004 yılı için öngörülen reel anlamda değer kaybetme, lei'yi efektif olarak 1997 değerinin altında tutacaktır.

3. Dış Borçlar

Dünya Bankası verilerine göre 1992'de 39 milyon dolar olan Moldova'nın dış borç stoku, 2002 yılında 1.38 milyar dolara yükselmiştir. Bu rakama kamu borçları, devlet garantili borçlar ve devlet garantisi olmayan özel sektör borçları dahildir.

Moldova'nın dış borçlarının yüzde 40'ını başta IMF olmak üzere diğer büyük çok taraflı kredi kuruluşları tarafından verilmiş krediler oluşturur. 1997-1998'deki Asya Krizi ve müteakip Rusya Krizi nedeniyle Moldova'nın uluslararası piyasalardan kaynak sağlaması bir hayli zorlaşmıştır.

4. Enflasyon

1993-94 döneminde yaşanan ve yıllık TÜFE oranının yüzde 1000'i bulduğu hiper-enflasyon döneminden sonra, Moldova Merkez Bankası uyguladığı parasal program sayesinde TÜFE'yi 1997 yılında yüzde 12'ye indirmeyi başarmıştır. Rusya'da yaşanan mali kriz nedeniyle tekrar bir enflasyonist trend başlamışsa da bu durum kısa sürmüş ve reel olarak lei'nin değerlendirilmesi, piyasalarda güvenin sağlanması ve uygulanan sıkı para politikaları ile 2000 yılının ikinci yarısından itibaren enflasyon oranları tekrar aşağıya çekilmiştir.

2003 yılında artan gıda fiyatları ve elektrik ile telefon ücretlerine yapılmakta olan zamlar nedeniyle enflasyonun bir sene öncesine göre artması beklenmektedir. Ancak borçların yeniden yapılandırılması ve yabancı piyasalarda kredi imkanlarının artması, Merkez Bankası'nın enflasyonu tek haneli rakamlarda tutmasına yardımcı olacaktır. 2004 yılında TÜFE'nin yüzde 10 üzerinde gerçekleşmesi uzak bir ihtimal olarak görülmektedir.

C. BAŞLICA EKONOMİK SEKTÖRLER

1. Tarım

Bağımsızlıktan önce Moldova, SSCB'nin en önemli tarım kaynaklarından biriydi ve toplam tütün üretiminin yüzde 30'unu, üzüm ve şarap üretiminin yüzde 20'sini, meyve üretiminin yüzde 13'ünü ve sebze üretiminin yüzde 10'unu karışılmaktaydı.

Tarıma elverişli topraklarının toplam alanı 2.5 milyon hektar (toplam yüzölçümünün dörtte üçü) olan Moldova'da bu toprakların yüzde 75'inden fazlası yüksek verimli "çernozem" toprağıdır. Moldova'nın en önemli ihraç ürünü üzümdür. Bunun yanısıra tahıllar, şeker pancarı, ayçiçeğı, patates, sebze ve meyve, ülkede üretimi yapılan başlıca tarım ürünleridir.

Denize kıyısı olmayan Moldova'da ormanlık alan da azdır. Bu sebeplerden dolayı ormancılık ve balıkçılık gelişmemiştir.

1996'ta başlatılan Ulusal Toprak Reformu programı ile tarım sektörü büyük ölçüde kalkındırılmıştır. Dünya Bankası ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) tarafından desteklenen program çerçevesinde devlete ait olan 961 büyük kolektif çiftlik, parçalara bölünerek özelleştirilmiş ve 1 milyon civarında özel çiftlik oluşturulmuştur. Günümüz itibarıyla tarım sektöründe özel sektörün payı yüzde 100'e yakındır.

Adı geçen programın şu anda ikinci aşaması hayata geçirilmektedir ve bu bağlamda tarım hizmet birimleri ile ürünlerin pazarlanmasına yönelik merkezler kurulmaktadır.

2. Sanayi

Transdinyester sorunu nedeni ile ağır sanayi altyapısını büyük ölçüde kaybetmiş olan Moldova'da gıda ve içecek sektörleri sanayi alanında ön plana çıkmaktadır. 2000 yılı itibarıyla gıda ürünleri ve içecekler toplam sınai üretimin yüzde 50'sine tekabül etmiştir. Şarap, Moldova'daki tüm imalatın yüzde 18'ini oluşturmakta ve daha sonra yüzde 6 ile sebze ve meyveler, yüzde 5 ile şeker gelmektedir. Ülkede şarap üretimi ile uğraşan yaklaşık 150 işletme olup, yıllık üretim kapasitesi 370 milyon litredir.

Yılda 8.7 milyar adet sigara üretim hacmine sahip olan tütün sektörü, 1991'den önce SSCB'de satılan tüm sigaraların yüzde 40'ını üretmekte iken, tüketici tercihlerinin ABD markalarına kayması nedeniyle ihracat gücünü kaybetmiştir. Şeker üretimi ise eski teknoloji ve azalan şeker pancarı üretimi nedeniyle zarar görmektedir. Şu anda toplam üretimin üçte biri Alman firması Südzucker'in kontrolündeki üreticiler tarafından yapılmaktadır.

Gıda ve içecek sektörlerinden sonra Moldova'da hafif sanayi önem taşımaktadır. Tekstil ve giyim sanayi toplam üretimin sadece yüzde 2'sini karşılmasına rağmen ülkenin en büyük ikinci ihracat mamülü konumundadır.

Moldova'da sanayinin yaşadığı en büyük sorunlardan biri –özellikle gıda ve içecek sektörlerinin-tarımsal girdilere yüksek derecede bağımlı olmasıdır. Son yıllarda yaşanan kuraklıklar bu nedenle ekonomiye olumsuz şekilde etki etmiştir. 1998'deki Rusya Krizi'nde görüldüğü gibi Rusya ve BDT ülkelerine bağımlılık da sağlıksız bir durum oluşturmaktadır. Tüm bu faktörlere rağmen, Moldova'da sanayi 2000 yılından başlayarak her yıl artan oranlarda büyüme kaydetmeyi başarmıştır.

3. İnşaat

Moldova'nın bağımsızlığını kazanmasından sonraki yıllarda inşaat sektörü, mevcut olan kısıtlı yatırımın başka alanlara kaydırılması ve ülkedeki çimento üretiminin büyük bir bölümünü gerçekleştiren Transdinyester'deki sorunlar nedeniyle, önemli bir gelişme kaydedememiştir. 1998 yılında yapılan bütçe kısıntılarının toplu konut projelerini de kapsamaması, inşaat sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir.

Moldova inşaat sektörü, birkaç büyük müteahhitlik firması ve 50 kadar küçük firmadan oluşmaktadır. Son yıllarda bu firmalar ısıtma ve ventilasyon gibi değişik konularda ihtisaslaşma yoluna gitmektedirler. Yılda 2.5 milyon ton çimentonun üretildiği Moldova'da yapı malzemelerinin yüzde 80'ini konut inşaatlarında tüketilmektedir.

4. Bankacılık

Bankalar, Moldova'daki en gelişmiş finans kuruluşları ve yerel işletmelerin de hemen hemen tek finansman kaynaklarıdır. Ne var ki, şirketler bankacılık sistemini Batı'daki örnekleri gibi kullanmamaktadır ve halkın da genel olarak bankacılık sistemine güveni düşük seviyelerdedir. Ayrıca Moldova'nın yüksek ülke riski, faiz oranlarını da yukarıya çekmektedir.

1991'de kurulmuş olan Moldova bankacılık sistemi, iki kademeli olup Merkez Bankası ve 16 ticari bankadan oluşmaktadır. Parlamente'ye karşı sorumluluğu bulunan Merkez Bankası, bankacılık lisansını verir ve ülkedeki tüm finansal faaliyetleri gözlemleyerek denetler.

Moldova'da bankacılık sisteminin toplam aktifleri 480 milyon dolar tutarında olup bu rakamın içinde kredilerin miktarı 250 milyon dolardır.

Ağustos 2002 verilerine göre Moldova kredi piyasasında en büyük banka yüzde 23.8'lik pay ile Moldova-Agroindbank'tır. Bu bankayı yüzde 14.4 ile Victoriabank, yine yüzde 14.4 ile Moldindconbank, yüzde 11.7 ile Banca Sociala ve yüzde 7.6 ile Banca de Economi takip etmektedir.

Bankalar genellikle büyük firmalara kredi vermeyi tercih etmekte ve bu yüzden KOBİ'ler finansman sıkıntısı yaşamaktadır. Yıllık olarak lei bazında yüzde 21-30, dolar bazında ise yüzde 13-18 arasında değişen kredi fazileri küçük işletmeleri zorlamaktadır. Bankalar ayrıca ticaret finansmanını yatırım finansmanına tercih etmektedir.

Moldova'da bankacılık sektörünün yaşamakta olduğu önemli bir sorun da uzun vadeli fonların yetersizliğidir. Bankacılık sistemine ve ulusal para birimine güven duymayan Moldova halkı, tasarrufları için genelde 12 aydan kısa vadeli mevduatları tercih etmekte ve bu yüzden uzun vadeli kredi açmak isteyen bankalar Dünya Bankası ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın (EBRD) kaynaklarına başvurmak zorunda kalmaktadırlar.

5. Telekomünikasyon

100 kişiye 18 telefon hattının düştüğü Moldova'nın telekomünikasyon altyapısı bölgesel standartların altındadır. 2002 yılı Mart ayı itibariyle toplam cep telefonu abone sayısının 271,600 olduğu ülkede GSM hizmetleri üç operatör tarafından verilmektedir. Moldova-Fransa ortak teşebbüsü olan Voxtel firması 1998 yılından beri piyasada olup, InterDnestrCom 1999'dan beri, Turkcell'in de ortak olduğu Fintur firmasının Moldovalı Accent Electronic ile birlikte kurduğu Moldcell ise Nisan 2000'den beri hizmet vermektedir.

Devlete ait telekom şirketi Moldtelecom, 1998'deki başarısız özelleştirme teşebbüsünden sonra 2002'de tekrar özelleştirme kapsamına alınmıştır. Yüzde 51'i satışa çıkartılmış olan Moldtelecom'un özelleştirilme süreci verilen tekliflerin düşüklüğü ve idari sorunlar nedeniyle yavaş ilerlemektedir.

Yatırım yetersizliği nedeniyle Moldova'da internet fazla gelişmemiştir. 100 bin kişiye 136 internet kullanıcısının düştüğü ülke PC kullanımı konusunda da Avrupa'nın oldukça gerisinde kalmıştır. Moldova'da her 1000 kişiye 16 PC düşmektedir. Bir kıyaslama yapılacak olursa Avrupa ortalamaları, internet kullanıcıları için 100 bin kişide 1805; PC kullanımı için ise 1000 kişide 179'dur.

6. Ulaştırma

Moldova'nın denize kıyısı olmaması nedeniyle ülkenin dış ticareti demiryolu ve karayolu aracılığıyla yapılmaktadır. Nakliyat konusunda ağırlık demiryollarında olup ülke sınırları içinde toplam uzunluğu 1140 km olan demiryolu ağı mevcuttur. 2000 yılı itibariyle demiryolu ile taşınan yükün toplam hacmi 8.3 milyon tonu bulmuştur ve bu rakam her geçen yıl artmaktadır.

Karayolları ise daha çok ülke içindeki yük nakliyatı için kullanılır ve ayrıca yolcu taşımacılığının yüzde 80'i de bu yoldan yapılır. Ne var ki, yolların kalitesi tatmin edici olmaktan uzaktır.

Moldova topraklarından geçen Dinyester ve Prut nehirleri yük nakliyatı ve turizm için kullanılmaktadır. Hava taşımacılığı ise yüzde 49 Alman ortaklığı olan ulusal havayolu şirketi Air Moldova ile birlikte Moldovan Airlines ve Air Moldova International tarafından yürütülmektedir.

D. DIŞ TİCARET

1. İhracat - İthalat

SSCB döneminde tarım ürünleri ağırlıklı olan Moldova'nın ihracatı, bağımsızlıktan sonra da bu özelliğini korumuştur. Gıda ürünleri, içecekler, zırai ürünler ve tütün, ülkenin toplam ihracatının yüzde 55'ine tekabül etmektedir. Son yıllarda sektöre giren yabancı sermaye sayesinde ağırlığını artırmış olan tekstil ürünleri ise yaklaşık yüzde 20'lik bir paya ulaşmaktadır.

Moldova'nın ithalatı incelendiğinde özellikle Rusya'dan alınan enerji kaynaklarının toplam ithalatın yaklaşık üçte birine tekabül ettiği görülmektedir. 90'lı yılların ortalarında Moldova'nın SSCB'den kalma imalat altyapısını yenilemeye başlaması ile makine ve diğer ekipmanların ithalat içindeki payları artmıştır.

MOLDOVA'NIN FASILLAR İTİBARI İLE DIŞ TİCARETİ (2001)		
İHRACAT		
Fasıl	Miktar (milyon dolar)	Pay (%)
Alkollü İçecekler	174.7	30.6
Örülmemiş Giyim Eşyası	60.4	10.6
Sebze-Meyve Müsth.	34.2	6.0
Yağlı Tohum ve Meyvalar	32.4	5.7
Örme Giyim Eşyası	31.8	5.6
Diğer	236.5	41.5
Toplam	570.0	100.0
İTHALAT		
Mineral Yakıtlar	237.2	26.5
Kazanlar, Makinalar	88.7	9.9
Tütün ve Tütün Ürünleri	40.3	4.5
Elektrikli Makinalar	35.2	3.9
Kağıt Karton	29.7	3.3
Diğer	465.5	51.3
Toplam	896.6	100.0

Kaynak: BM İstatistik Departmanı

Her ne kadar Moldova ticaret yaptığı ülkelerin sayısını artırmaya gayret etse de ekonomi büyük ölçüde BDT bölgesindeki ihracat pazarlarına bağımlı kalmaktadır. Avrupa ile coğrafi açıdan bütünleşmiş bir ülke olan Moldova'nın ihracatının sadece yüzde 20'lik bir kısmı AB ülkelerine yapılmakta, BDT için ise bu oran yüzde 60-70 seviyelerine çıkabilmektedir.

Moldova'nın AB pazarlarına erişim ile ilgili yaşadığı sorunlar, ihracat mallarının fasıl olarak azlığı nedeniyle AB üyesi Güney Avrupa ülkelerinden gelen rekabet ve Moldova gıda ürünlerinin Batı standartlarını yakalayamaması nedeniyle korumalı AB gıda piyasasına girememesi olarak özetlenebilir.

İktidardaki Moldova Komünist Partisi, BDT ile olan ticaret ilişkilerini daha da güçlendirmeye çalışmakta ve özellikle de Orta Asya'ya özel bir ilgi göstermektedir. Bu bağlamda AB ile olan ticaret ilişkileri geri planda kalmıştır.

2003-2004 döneminde Moldova'nın ticaret açığının GSYİH'nin yüzde 20'si civarında seyretmesi beklenmektedir.

MOLDOVA'NIN BAŞLICA DIŞ TİCARET ORTAKLARI (2001)					
İHRACAT			İTHALAT		
Ülke	Tutar (milyon dolar)	Oran (%)	Ülke	Tutar (milyon dolar)	Oran (%)
Rusya	248.7	43.6	Ukrayna	152.5	17.0
Ukrayna	57.2	10.0	Rusya	144.1	16.1
İtalya	45.9	8.1	Romanya	93.3	10.4
Almanya	40.8	7.2	Almanya	85.3	9.5
Romanya	37.9	6.7	İtalya	65.3	7.3

Kaynak : BM İstatistik Departmanı

2. Dünya Ticaret Örgütü Üyeliđi

BDT üyesi diğer ülkelere göre oldukça açık bir ticaret rejimi uygulamakta olan Moldova, 200126 Temmuz 2001'den beri Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesidir. Tahıl ihracat kotalarını Aralık 1995'te kaldırmıő olan Moldova, bir çok ithalat tarifelerini de 1996 yılına kadar kademeli olarak devre dışı bırakmıőtır.

1997'de bazı tarifelerin yeniden yürürlüğe konması, ortalama tarife oranını (alkol, tütün ve otomobil hariç) yüzde 6.3'ten yüzde 11.6'ya çıkartmıősa da 1998 yılında gerçekleştirilen liberal ticaret programı çerçevesinde tarifeler yeniden indirilmiő ve birçok ihracat kısıtlaması ile yasağı kaldırılmıőtır.

2001 yılı sonu itibariyle Moldova'da ortalama tarife oranı yüzde 7.5'tir.

E. YABANCI SERMAYE

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTD) yayınlamıő olduğu 2002 Dünya Yatırım Raporu'na göre bağımsızlığını ilan etmesinden 2002 yılına kadar geçen süre içerisinde Moldova'ya giren toplam doğrudan yabancı yatırım sadece 609 milyon dolardır. 1997'ye kadar yılda 25 milyon doların üzerine çıkamayan sermaye akıőı, daha sonra nisbeten artmıő ve 2001 yılında 148.5 milyon dolar olarak gerçekteőmiőtır.

MOLDOVA'YA YILLIK YABANCI DOĞRUDAN YATIRIM GİRİŐLERİ (milyon dolar)

1996	1997	1998	1999	2000	2001
23.18	78.29	76.25	40.35	142.69	148.51

Kaynak: Moldova Merkez Bankası

Ülkede kiőı başına düşen doğrudan yabancı yatırım 125 dolarla oldukça düşük bir seviyede olsa da yıllık sermaye akıőının GSYİH'ye oranı yüzde 4.4 ile bölge ortalamasına eőittir.

Moldova'daki en büyük yatırımcı, toplam yabancı sermaye stokunun üçte birini sağlayan Rusya'dır. Ancak Rus yatırımı konusunda verilmesi gereken önemli bir bilgi, bu yatırımların daha çok borç karőılıđı Lukoil ve Gazprom'a verilen Moldovagas gibi ülkenin enerji sektöründe faal devlet şirketlerinin hisseleri őeklinde olduğudur.

MOLDOVA'DAKİ EN BÜYÜK YATIRIMCI ÜLKELER (OCAK 2002 İTİBARIYLA)	
Ülke	Doğrudan Yabancı Yatırım Stoku (milyon dolar)
Rusya Federasyonu	149.48
İspanya	46.273
Amerika Birleşik Devletleri	38.89
Almanya	17.13
Fransa	17.06
İngiltere	16.22
Liechtenstein	10.56
Kanada	10.21
Yunanistan	8.02
İrlanda	7.86

Kaynak: Moldova İstatistik Komitesi

Moldova'daki doğrudan yabancı yatırımın yüzde 50'si elektrik, doğal gaz ve su alanında yapılmış olup, gıda işleme yüzde 17, perakende ve toptan ticaret yüzde 10, ulaştırma ve telekomünikasyon yüzde 7, tarım ise yüzde 2'lik paya sahiptir.

Ülkede yabancı yatırımların bu kadar sınırlı kalmış olmasının en büyük sebebi özelleştirme ve yeniden yapılanma çalışmalarının yavaşlığıdır. Örneğin, şarap ve tütün gibi Moldova'nın en önemli ve yabancılar için en cazip iki sektöründe çıkar çevrelerinin engellemesi nedeniyle özelleştirme süreci tıkanmış durumdadır.

F. ÖZELLEŞTİRME

SSCB'nin dağılmasından sonraki ilk yıllarda Moldova'nın KOBİ'leri geniş çaplı programlarla özelleştirilmiş ve bu özelleştirme programlarında "kupon" sistemi uygulanmıştır. Ancak büyük ölçekli işletmelerin satışları, bazı istisnalar dışında, çıkar gruplarının engeliyle karşılaşmıştır. Özellikle şarap ve tütün sektörlerindeki satışlar 1998-2001 döneminde siyasi gündemi sürekli olarak meşgul etmiştir.

Bu dönemde özelleştirme alanında kaydedilen en önemi gelişme, üç elektrik distribütörünün İspanya'nın Union Fenosa şirketine satılmasıdır. Ülkenin enerji ithalatına bağımlılığı ve ödeme sorunları nedeniyle enerji sektöründeki özelleştirmeler oldukça önemli ve olumlu gelişmelerdir.

İktidardaki Komünist Parti, beklentilerin aksine özelleştirmelere karşı çıkmamış ve hatta daha önce kabul etmemiş olduğu şarap ve tütün sektörü özelleştirmelerine de yeşil ışık yakmıştır. Ne var ki, Komünist Parti hükümetinin, daha önce özelleştirilmiş, ancak daha sonra mali durumu bozulmuş olan şirketleri tekrar kamulaştırması, özelleştirme ile amaçlanan hedeflere ulaşılması açısından olumsuz bir durum yaratmıştır.

II. MOLDOVA – TÜRKİYE TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

A. TÜRKİYE VE MOLDOVA ARASINDA İMZALANAN EKONOMİK VE TİCARİ NİTELİKLİ ANLAŞMALAR

Türkiye ile Moldova arasında imzalanmış olan ekonomik ve ticari nitelikli anlaşmalar şunlardır:

- ◆ Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, 14 Şubat 1994, Ankara
- ◆ Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması, 14 Şubat 1994, Ankara
- ◆ Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması, 3 Haziran 1994, Kişinev
- ◆ Çifte Vergilendirmeyi Önlemeye İlişkin Anlaşma, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Moldova'ya ziyareti sırasında imzalanmış ancak henüz yürürlüğe girmemiştir.
- ◆ Sanayi Alanında İşbirliği Anlaşması ile Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Anlaşmaları, Mayıs 1996

B. TİCARET

Türkiye ile Moldova arasındaki ticaret hacmi Moldova'nın bağımsızlığını kazanmasından 1998 yılına kadar belli ölçüde büyüme kaydetmiştir. İthalatımız istikrarlı bir çizgi izlemeyen, Moldova'ya ihracatımızda sürekli bir büyüme yaşanmıştır. Bununla birlikte, 2001 yılında ithalatımızda önemli bir düşüş kaydedilmiş, 2002 yılında ise ihracatımızın ivme kazanmasıyla Moldova'ya olan ticaret fazlamız önemli derecede artmıştır. Son dönemlerde ihracatımızda yaşanan artışta Türk Lirası'nın yaşamış olduğu devalüasyonun da etkisi vardır.

YILLAR İTİBARI İLE TÜRKİYE - MOLDOVA DIŞ TİCARETİ (bin dolar)				
YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
1992	150	1,742	1,892	-1,592
1993	390	28,908	29,298	-28,518
1994	3,628	20,453	24,081	-16,825
1995	7,270	15,616	22,886	-8,346
1996	14,327	14,432	28,759	-105
1997	21,334	15,076	36,410	6,258
1998	27,624	11,799	39,423	15,825
1999	20,646	10,863	31,509	9,763
2000	26,232	7,047	33,274	19,190
2001	27,815	2,591	30,406	25,224
2002	39,144	4,646	43,790	34,498

Kaynak : DIE

FASILLAR İTİBARIYLA TÜRKİYE-MOLDOVA TİCARETİ (2002)					
TÜRKİYE'NİN İHRACATI			TÜRKİYE'NİN İTHALATI		
FASIL	TUTAR (\$)	%	FASIL	TUTAR (\$)	%
Örme Eşya	16,261,106	41.5	Hububat	1,218,615	26.2
Plastikler	2,432,123	6.2	Yağlı Tohum ve Meyvalar	1,103,687	23.8
Kazanlar, Makinalar	1,777,925	4.5	Ham Postlar	854,763	18.4
Elektrikli Makinalar	1,651,209	4.2	Yenilen Meyvalar	521,244	11.2
Yenilen Meyvalar	1,688,221	4.3	Demir Çelik	250,721	5.4
Sabunlar	1,269,194	3.2	Halılar	208,744	4.5
Aluminyum ve Aluminyum Ürünleri	1,198,272	3.1	Yenilen Sebzeler	147,994	3.2
Otomotiv ve Yan Sanayi	915,396	2.3	Kazanlar, Makinalar	114,040	2.5
Halılar	910,999	2.3	Örme Giyim Eşyası	66,754	1.4
Kağıt Karton	834,024	2.1	Ağaçlar, Diğer Bitkisel Ürünler	48,143	1.0
Diğer	10,205,235	26.1	Diğer	111,090	2.4
Toplam	39,143,704	100.0	Toplam	4,645,795	100.0

Kaynak : DIE

C. YATIRIM İLİŞKİLERİ

Moldova'daki Türk yatırımları son senelerde artışa geçmiştir. Türk yatırımları için Moldova'yı cazip kılan faktörler şu şekilde sıralanabilir:

- ◆ Türkiye'ye coğrafi yakınlık ve Moldova'nın Trans-Avrupa ulaşım koridorları üzerindeki savantajlı pozisyonu.
- ◆ Ucuz ve kalifiye işçilik. Ülkede okuma yazma oranı yüzde 97 olup, üniversite eğitimi alanların sayısı son 10 yıl içerisinde yüzde 50 oranında artmıştır.
- ◆ Gelişmiş bilimsel ve teknolojik potansiyel.
- ◆ Ülke ekonomisindeki makroekonomik istikrar.
- ◆ Moldova'nın BDT ülkeleri ve Romanya ile yapmış olduğu serbest ticaret anlaşmaları.
- ◆ Moldova'nın DTÖ ve Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi üyesi olması.

Moldova'daki Türk yatırımları henüz sınırlı seviyelerde olsa da yukarıda bahsedilen avantajlar nedeniyle bir artış gözlemlenmektedir.

Moldova'da GSM operatörlük lisansına sahip olan Moldcell, yüzde 77'si Turkcell'e ve yüzde 23'ü de bir ABD-Moldova ortak teşebbüsü olan Accent Electronic'e ait olarak Nisan 2000'de faaliyetlerine başlamıştır. Bugün ise hisselerinin yüzde 66'sı Turkcell'in Finlandiya'dan Sonera ile ortak olduğu Fintur Holding'e, yüzde 23'ü Accent Electronic'e, yüzde 10'u ise Molfintur'a aittir. Şu anda Moldcell, Moldova'nın yüzde 71'ine ulaşabilmektedir.

Efes Grubu, Ocak 2003'te Moldova'nın en büyük içecek üreticisi olan Vitanta Intravest'in hisselerini yüzde 96.5'ini satın alarak bu piyasaya girmiştir. Moldova Sermaye Piyasası Komisyonu tarafından verilen bilgilere göre 12 milyon doları geçen bu satış işlemi Efes'in yan kuruluşu olan Efes Breweries International B. V. adına Moldova Menkul Kıymetler Borsası'nda

kayda geçirilmiştir. Hollanda tescilli olan Efes Breweries International B. V.'nin şu andaki ödenmiş sermayesi 119.5 milyon euro olup 30 ülkede satış faaliyetlerinde bulunmaktadır. Vitanta Intravest ise Moldova bira pazarında yüzde 70, alkolsüz içecekler pazarında yüzde 55'lik paya sahiptir. Efes Grubu, halihazırda bir büyük fabrika ve üç üretim hattına sahip olan Vitanta'ya Moldova'da önümüzdeki 3-4 sene içerisinde 7-10 milyon dolar tutarında yatırım yapmayı ve şirketin ciro ve kârını bu dönem içerisinde yüzde 25 artırmayı hedeflemektedir.

Aralık 2002'de hizmete açılan 5 yıldızlı Hotel Dedeman Grand Chisinau, başkent Kişinev'in merkezinde yer almakta ve 143 odasıyla hizmet vermektedir. 12 milyon dolarlık bir yatırımla gerçekleştirilmiş olan bu hotel Dedeman'ın Türkiye dışındaki ilk oteli olma özelliğini taşımaktadır.

2001 yılında Moldova'da tekstil ve konfeksiyon üretimi yapmaya başlayan Nergis Holding bünyesindeki Asena Tekstil, Çadirlunga'daki tesislerinde yaklaşık 1000 kişi istihdam etmekte ve önümüzdeki 2-3 yıllık dönemde üretim kapasitesini iki katına çıkarmayı planlamaktadır.

Gagavuz bölgesinin sulama kanalları ve içme suyu şebekesi projesini gerçekleştirmiş olan ENF firması, Komrat, Vulkanesti ve Çadirlunga şehirlerindeki içme suyu temin altyapısını tamamlamıştır. 40 milyon dolarlık bu projenin bir kısmı Türkiye tarafından finanse edilmiştir.

Moldova'nın kuzeyindeki Floresti kentinde kurulmuş olan Nefis Bisküit fabrikası, Şubat 1998'den beri üretimini devam ettirmektedir. Un, şeker ve yağ üretim merkezlerine yakınlığı nedeniyle yatırımı için Floresti'yi tercih eden Nefis Bisküit, özellikle bisküit, çikolata ve şekerleme ürünleriyle önemli bir pazar payına sahiptir.

Infinity SRL adlı Türk yatırımı, Moldova'da örme ürünler ve iç çamaşırları üretip tamamını ABD pazarına ihraç etmektedir. Tokuşor SRL firması ise ayakkabı üretimi yapmakta ve ürünlerini hem iç pazarda satmakta hem de Rusya'ya ihraç etmektedir.

Bu büyük yatırımların yanı sıra tahıl ürünleri için çuval üretimi, televizyon tüpü üretimi yapan Türk firmaları bulunmaktadır. Ayrıca bazı Türk firmaları Moldova'lı işadamlarına mobilya ve temizlik maddeleri satışı yapmak konusunda temsilcilik vermişlerdir.

D. MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ

Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerine göre Aralık 2002 yılı başı itibarıyla Moldova'da Türk inşaat firmalarının gerçekleştirmiş oldukları 10 projenin toplam tutarı 44.6 milyon dolardır.

Kişinev Uluslararası Havaalanı'nın modernizasyon inşaatı Akfen-Summa tarafından yapılmıştır. 12 milyon dolarlık projenin 9 milyon doları Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), geriye kalan bölümü ise devlet tarafından finanse edilmiştir.

Diğer önemli projeler arasında Summa'nın Dedeman Grand Hotel inşaatı, Onursan İnşaat'ın Rus Elçiliği ve Moldcell binaları inşaatı ve Zafer İnşaat'ın ABD Büyükelçiliği renovasyonu sayılabilir.

E. TÜRK EXİMBANK KREDİLERİ

Hükümetler arasında 3 Haziran 1994 tarihinde imzalanan 35 milyon dolarlık Eximbank kredisine yönelik mutabakat zaptı, 13 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Proje ve ihracatın finansmanı için 5'er milyon dolarlık dilimler halinde ve 7 yıl vadeli olarak tahsis edilen bu kredinin, öncelikli olarak Gagavuz bölgesindeki sulama kanalları ve içme suyu şebekesinin finansmanı için kullanılması planlanmıştır. Bu proje yürürlüğe girmiş ve 15 milyon dolarlık bölümü bir Türk firması tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

F. İKİLİ İLİŞKİLERDE KARŞILAŞILAN BAŞLICA SORUNLAR

Moldova'daki Türk girişimcileri etkileyen en önemli güçlükler şu şekilde sıralanabilir:

- ◆ İş kurmada karşılaşılan bir dizi tescil veya lisans alma zorunlulukları.
- ◆ Ağır bir bürokrasi ve her aşamada karşılaşılan geniş bir yolsuzluk ağı. Devlet görevlilerinin keyfi teftiş ve baskıları.
- ◆ Özellikle haberleşme alanında yetersiz teknik altyapı.
- ◆ Yasal altyapıdaki boşluklar.
- ◆ Kurumsal altyapı yetersizliği.
- ◆ Mülkiyet haklarının yeterince güvence altına alınamaması.
- ◆ Serbest piyasa ekonomisine dayalı medeni kanun ve modern iflas kanununun yürürlüğe konmaması.
- ◆ Yargı sistemindeki aksaklıklar ve kanun uygulamasında görülen gevşeklik.
- ◆ Muhasebe uygulamaları açısından mevcut yetersizlikler.

G. İŞBİRLİĞİ İMKANLARI VE İKİLİ İLİŞKİLERİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Orta Avrupa ve BDT ülkeleri arasındaki konumu, Rusya, Romanya ve Ukrayna gibi pazarlara yakınlığı, ucuz iş gücü ve düşük vergi seviyesi ile ön plana çıkan Moldova, pazarının küçüklüğüne rağmen, işbirliği açısından önemli potansiyele sahip, acilen yabancı yatırıma ihtiyaç duyan bir ülkedir. İşsizlik ve gelir düşüklüğü nedeniyle nüfusunun çoğunluğu başka ülkelere çalışmaya gitmektedir.

Siyasi istikrarın istenen düzeyde olmamasına rağmen yabancı yatırımcı için uygun bir çalışma ortamı yaratılabilir. Kişinev'e haftada üç kere düzenlenen THY seferleri (ayrıca yine haftada 3-4 gün düzenlenen Air Moldova seferleri de vardır), Turkcell'in burada Moldcell'i kurmuş olması ve başarıyla işletmesi, Kişinev'de başta Dedeman olmak üzere rahatça konaklama yapılacak otellerin mevcut olması Türk yatırımcı açısından önemli teşvik edici unsurlardır.

İç pazarın küçüklüğüne rağmen Moldova'dan bütün BDT ülkelerine ve Romanya'ya sıfır gümrükle ihracat yapma imkanı özellikle Serbest Bölgeler'de yatırım ve üretim yapmayı cazip kılmaktadır

Moldova'da özelleştirme kapsamında satılacak bazı tesisler Türk firmalarının ilgisini çekmektedir. Özelleştirme sürecinin hızlandırılması ile birlikte Türk firmalarının özellikle gıda, dericilik, şarap üretimi gibi sektörlerde yatırım yapabilecekleri düşünülmektedir.

Moldova Hükümeti cam, konservecilik, et ve tütün işleme alanlarındaki yabancı yatırımlara, ayrıca Moldova'nın dünya pazarlarına girebilmesi açısından paketleme tesisleri inşasına öncelik vermektedir. Bunun yanı sıra değirmencilik ürünleri, tekstil, seramik, kağıt ve inşaat malzemeleri alanlarında yatırım imkanları mevcuttur.

Tespit edilen bazı yatırım alanları şu şekilde sıralanabilir:

- ◆ Türkiye'den gelecek kumaşların işlenip, ABD ve AB ülkelerine kotasız satılabileceği, ucuz ve eğitimli iş gücü imkanına sahip tekstil (konfeksiyon) fabrikaları kurulabilir.
- ◆ Yaş meyve, sebze işlenmesi, paketlenmesi, konserve yapılması, meyve suyu, reçel, kuru meyve üretimi ile ilgili yatırımlar imkanları vardır.
- ◆ Özellikle askeri amaçlarla elektronik ekipman üreten fabrikalara yenileme yatırımı yapılabilir.

- ◆ Mobilya fabrikalarına yenileme yatırımı yapılabilir.
- ◆ Tarım makinaları, özellikle traktör üreten fabrikalara yatırım olanağı vardır.
- ◆ Ham maddeyi Rusya'dan getirerek plastik boru üretimi yapılabilir.
- ◆ Hayvancılık sektöründe yatırım olanakları mevcuttur (Koyun üretimi, et kombinaları).
- ◆ Tütün endüstrisinde yatırım yapılabilir.
- ◆ Şarap endüstrisinde, özellikle şişeleme aşamasında yatırım yapılabilir.
- ◆ Mevcut deri fabrikalarına yenileme yatırımı yapılabilir.

Gagavuz Özerk Yönetimi ve burada bulunan Vulkaneşti Serbest Bölgesi yatırım için uygun imkanlar sunmaktadır. Bölge yönetimi Türk kimliğini koruyan ve Türk yatırımlara sıcak bakan bir yönetimdir. Bu bölgede özellikle bağcılık, hayvancılık, süt ve süt ürünlerine, seracılık konusunda geniş iş imkanları bulunmaktadır.

Ayrıca bölgede yeterli yapağı olmasına karşın iplik fabrikası bulunmaması bu konuya yönelik işbirliği olanaklarına da dikkat çekmektedir. Bölgede yılda 1500 ton yapağı işleyip iplik haline getirecek bir tesisin kurulması önceliklidir.

Gagavuz Bölgesi'nde ihtiyaç duyulan diğer yatırımlar şunlardır:

- ◆ Bisküvi fabrikası.
- ◆ Bal paketleme tesisi.
- ◆ Süt fabrikalarının yenilenmesi.
- ◆ Ayçiçeği işleme tesisi.

Genel olarak çok verimli toprakları nedeni ile hemen her tür tarım ürününün yetiştirilebildiği ancak işlenmiş gıda haline dönüştürülmesinde ve depolanmasında sorunlar yaşanan Moldova'da tarım ürünlerinin üretilip işlem gördükten sonra Batı Avrupa ülkelerine satılabilmesi imkanlarının değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca enerji kaynaklarının hemen tamamını ithal eden Moldova'da bu sektöre ve taşımacılık sektörüne yönelik de geniş iş olanakları bulunmaktadır.

III. TÜRK - MOLDOVA İŞ KONSEYİ HAKKINDA BİLGİ

Türk-Moldova İş Konseyi, 18 Şubat 1993 tarihinde kurulmuştur. DEİK/Türk-Avrasya İş Konseyleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmekte olan konseyin 200 üyesi bulunmaktadır. İş Konseyi'nin Türk tarafı Başkanı Üçgen İnşaat Yönetim Kurulu Başkanı Haluk Kaya, Moldova tarafı Başkanı ise Moldova Sanayi ve Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı Gheorge Cucu'dur.

İş Konseyinin Kuruluş Toplantısı, 18-21 Şubat 1993 tarihleri arasında İstanbul'da yapılmıştır. Toplantıya 40 Türk ve 9 Moldova firması katılmıştır.

Moldova Girişimciler Birliği'nden 26 kişilik bir heyet 12 Mayıs 1993'te İstanbul'u ziyaret etmiş ve İş Konseyi Moldovalı işadamları ile Türk işadamlarının katılımıyla toplantı düzenlemiştir.

1994 yılında İş Konseyi üyesi işadamlarından oluşan bir grup 9. Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Moldova ziyaretine katılmış ve ziyaret sırasında Moldova Girişimciler Birliği ile bir toplantı organize edilmiştir.

Gagavuz Bölge Başkanı Dr.Georgi Tabunşçik ve beraberindeki heyet ile 29 Eylül 1995'te İstanbul'da bir toplantı düzenlenmiştir.

12-14 Mart 1996 tarihlerinde Moldova Sanayiciler ve İşadamları Derneği Başkanı ve Moldincombank Başkanı Russu Mircha'nın başkanlığında bir heyet, Türkiye'yi ziyaret etmiş ve ziyaret sırasında 10'a yakın İş Konseyi üyesi ile bazı sektörlerdeki yatırımlara ilişkin görüşmeler yapmıştır.

Mayıs 1996'da İş Konseyi Başkanı'nın başkanlığındaki bir heyet Moldova'yı ziyaret edip Kişinev ve bazı bölgelerde temaslarda bulunmuş, karşı kanatla bilgi alışverişi yapmış ve ortak işbirliği faaliyetlerinin tespitine çalışmıştır. Aynı zamanda ülkedeki özelleştirme süreci hakkında da yetkililerden bilgi alınmıştır.

Türk ve Moldovalı işadamları arasında ikili görüşmelerin de yapıldığı Türk-Moldova İş Konseyi'nin son Ortak Toplantısı 1996 yılının Ekim ayında gerçekleştirilmiştir.

Nisan 1997 yılında DEİK/Karadeniz Ekonomik İşbirliği İş Konseyi çerçevesinde düzenlenen "KEİ Bölgesinde Yatırım Olanakları" konferansına katılmak üzere Türkiye'ye gelen Moldova Cumhurbaşkanı Lucinschi ile işadamlarımız arasında İstanbul'da bir toplantı yapılmış ve burada Türk-Moldova İş Konseyi Ortak Toplantısı'nın 1997 yılının ikinci yarısında yapılması kararlaştırılmış, ancak iş konseyinin Moldova kanadı başkanının yeni göreve başlaması sonucu ortak toplantı gerçekleşmemiştir.

9. Cumhurbaşkanı Sn. Süleyman Demirel'in 25-26 Haziran 1998 tarihli Moldova ziyareti sırasında İş Konseyi'nin Moldova tarafının tesisi konusunda başta Moldova Yabancı Yatırımlar Ajansı olmak üzere çeşitli kurumlarla temaslar yapılmıştır.

6-7 Ekim 1998 tarihleri arasında Türk-Moldova İş Konseyi Başkanı Cemal Zağra, Türk-Avrasya İş Konseyleri Başkanı Tunç Uluğ, DEİK Bölge Koordinatörü Turan Aydın ve 3 işadamı Türk-Moldova KEK Toplantısı çerçevesinde Moldova'yı ziyaret etmiştir. Ziyaret çerçevesinde heyet üyeleri Moldova Yabancı Yatırımcılar Ajansı'nı ziyaret etmişler ve İş Konseyi'nin Moldova tarafının yeniden yapılanması konularını görüşmüşlerdir.

İş Konseyi'nin karşı kanadının yeniden yapılanması çalışmaları çerçevesinde Moldova Ticaret ve Sanayi Odası'nın bir yetkilisi Nisan 1999'da DEİK'te bir haftalık staj yapmıştır.

Ağustos 1999'da göreve başlayan Moldova İş Konseyi Başkanı Haluk Kaya ve Türk-Avrasya İş Konseyleri Bölge Koordinatör Yardımcısı Ebru Kunt Akın, 12-15 Şubat 2001 tarihleri arasında Kişinev'e bir ziyarette bulunmuş ve İş Konseyi'nin daha verimli çalışması konusunda Karşı Kanat Başkanı ve çeşitli Moldovalı yetkililerle görüşmeler yapmıştır. Yapılan görüşmeler ve tesbitleri içeren bir rapor ziyaret dönüşü İş Konseyi üyelerinin yanısıra Türkiye çapında çeşitli oda ve birliklere iletilmiş ve oluşturulacak bir heyetle Moldova'ya bir ziyaret yapılması planlanmıştır. Ne var ki yeterli ilgi sağlanmadığı için ziyaret ertelenmiştir.

11 Kasım 2002 tarihinde Moldova Sanayi ve Ticaret Odası Dış İlişkiler Bölümü Başkanı Mihai Bilba, Türk-Avrasya İş Konseyleri Bölge Koordinatör Yardımcısı Ebru Kunt Akın ile İş Konseyi'nin önümüzdeki dönem faaliyetleri ile ilgili bir görüşme yapmıştır.

17-21 Mart 2003 tarihlerinde Moldova Sanayi ve Ticaret Odası'ndan iki yetkilinin eşlik edeceği bir işadamları heyeti Türkiye'de karşılıklı görüşmeler yapmış ve incelemelerde bulunmuştur.

5 Haziran 2003 tarihinde Moldova Başbakanı Vasile Tarlev'in katılımıyla İş Konseyi Toplantısı ve iş adamları heyetleri arasında karşılıklı görüşmeler yapılacaktır.